



# Навіны

БЕЛАРУСКАГА НАРОДНАГА ФРОНТУ "АДРАДЖЭНЬНЕ"

нумар 13

лістапад 1999 г.

## Дакумэнты

У Менскі гарадзкі выканаўчы камітэт  
грамадзян Рэспублікі Беларусь

### Заяўка

Маючы паводле Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь права выказваць сваю пазыцыю па важных грамадзка-палітычных пытаннях праз негвалтоўныя масавыя акцыі, зьвяртаемся па дазвол на правядзеньне пікету «Ланцуг Свабоды» 24 лістапада 1999 г. Пікет ладзіцца ў гадавіну рэфэрэндуму 1996 году і напярэдадні плянаванага падпісаньня «саюзнага дагавору». Лёзунгі пікетаваньня:

«Падтрымліваем намаганьні міжнароднай супольнасьці па наладжваньні перамоўнага працэсу дзеля мірнага пераходу да дэмакратыі»

«Патрабуем вызваліць палітычных вязьняў Клімава, Кудзінава, Чыгіра, Лявонава, патрабуем галоснага высьвятленьня лёсу зьніклых дзеячоў»

«Патрабуем узнавіць ліцэнзіі Радыё 101,2 і закрытым незалежным газэтам»

«Падтрымліваем рэзалюцыі Эўрапарлямэнту і Эўрасаюзу па становішчы ў Беларусі, а таксама Санкт-Пецярбургскую дэкларацыю»

«Не дапусьцім, каб Беларусь зацягнулі ў саюз з ваюючай краінай»

«Ганьба канстытуцыйнаму перавароту 24 лістапада»

Разьмяшчэньне пікету: паабапал праспэкту Ф. Скарыны ад пл. Якуба Коласа да вул. Валгаградзкай. Колькасць удзельнікаў пікету – 2000 чалавек.

Матывацыя выбару месца: тры гады таму ў Беларусі пад выглядам рэфэрэндуму і пры непасрэдным удзеле расейскіх лідэраў Чарнамырдзіна, Селязьнёва, Строева адбыўся разгон легітымных органаў улады. Зараз над Беларусьсю нависла пагроза страты незалежнасьці. Такім чынам, месцам правядзеньня пікету на тэму гадавіны падзеяў 1996 г. і пагрозы незалежнасьці можа быць толькі галоўны праспэкт сталіцы, скіраваны ў маскоўскім напрамку.

Паачатак пікету – 15 гадзін. Заканчэньне – 19 гадзін. Гарантуем парадак пад час пікетаваньня пры ўмове недапушчэньня правакацыяў з боку міліцыі і спэцслужбаў. Разьлічваем на паўнацэнны дазвол, які быў бы цалкам натуральны пасля дазволу камуністам 7 лістапада хадзіць па праспэкт Скарыны ў Менску і беспакарана праводзіць несанкцыянаваны мітынг у Берасьці. Паведамляем, што магчымая адмова даць дазвол на пікетаваньне альбо зацягваньне з адказам паслужыць на саміце АБСЭ ў Стамбуле аргументам супраць гатоўнасьці ўладаў Беларусі ісьці на паляпшэньне палітычнага клімату.

Андросаў Сяргей Аляксандравіч  
Казлоўскі Павел Паўлавіч  
Кароль Аляксей Сьцяпанавіч



• Марш Свабоды 17 кастрычніка

## Адбыўся Сойм БНФ “Адраджэньне”

14 лістапада адбылося першае паседжаньне абранага на VI Зьездзе Сойму БНФ «Адраджэньне», на якім было абранае новае кіраўніцтва арганізацыі.

У працы Сойму ўдзельнічалі такія вядомыя ў Беларусі людзі, як Рыгор Барадулін (ён і адкрыў працу Сойму), Анатоль Грыцкевіч, Уладзімер Арлоў, Артур Вольскі.

Сябры Сойму абралі ўправу й Сакратарыят, у які ўвайшлі Алесь Кавалец (адказны сакратар), Сяргей Міхноў, Юрась Пальчэўскі й Аляксей Янукевіч; былі сфармаваныя камісіі Сойму ды зацьверджаныя старшыні гэтых камісіяў.

Адзін з асноўных кірункаў працы БНФ на бліжэйшы час — гэта ўзнаўленьне дзейнасьці Менскай гарадзкой арганізацыі, а таксама падрыхтоўка ў рэгіёнах людзей, якія будуць гатовыя працаваць у агульнанацыянальным органе.

Як заявіў старшыня БНФ Вінцук Вячорка, «Фронт павінны перастаць быць чыста менскай арганізацыяй паводле структуры кіраўнічых органаў. Управа БНФ мусіць стаць агульнанацыянальным органам — як гэта ёсьць у нашых суседзяў: і ў былым Саюдзісе, і ў Руху».

У парадку дня былі разгледжаныя дзеяньні БНФ дзеля абароны незалежнасьці Беларусі. Вінцук Вячорка асьвятліў міжнародны кантэкст палітычнай сытуацыі ў краіне. З дакладамі «Сёньняшняе аблічча расейскага імперыялізму» і «Супольныя акцыі незалежніцкіх сілаў» выступілі намесьнікі старшыні БНФ Вячаслаў Сіўчык і Віктар Івашкевіч.

Правядзеньне Сойму Партыі БНФ адкладзена да завяршэньня фармаваньня кіруючых органаў Сойму руху Беларускай Народнага Фронт «Адраджэньне».

Паводле паведамленьня Прэс-службы  
БНФ «Адраджэньне»

**Б. Гюнтэр:**

# “Расколу ў Фронце няма”

Гюнтэр: — Я асабіста ўдзел у зьездзе не прымаў, бо сядзеў у СІЗО на Акрэсьціна, але практычна ведаю падаплёку падзей, што разгортваліся паміж першай і другой часткамі зьезду БНФ “Адраджэньне”.

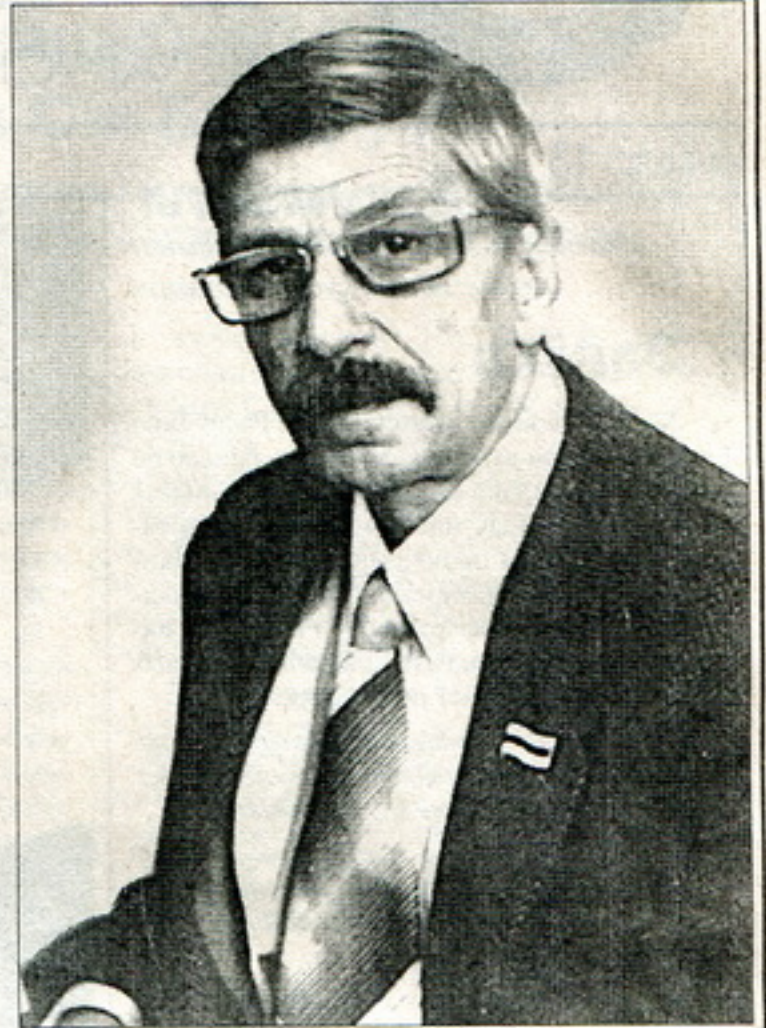
На маю думку, расколу няма, таму што ідэі нацыянальнага адраджэньня, сувэрэнітэту – засталіся. Разам з тым, частка фронтаўцаў, і пры гэтым нязначная частка, як паказалі зьезды Кансэрватыўна-хрысьціянскай партыі і вынік зьезду БНФ “Адраджэньне”, адыйшла ўбок, але большая частка не пакінула Фронт. Адбыўся адкол часткі людзей, хворых на ідалапаклонства. Сёньня патрэбен прагматычны, гнуткі, камунікабельны палітык, і таму час Пазыняка, на мой погляд, сышоў. Я думаю, зь цягам часу разумеьне прыйдзе і ўсе гэтыя людзі вернуцца ў сваю альма-матэр.

*Кар.: — Барыс Давыдавіч, Вы ўкладасце розны сэнс у словы “раскол” і “адкол”. Ці не маглі б Вы патлумачыць розьніцу?*

Гюнтэр: — Рэч у тым, што раскол – гэта значыць, што людзі разышліся па палітычных поглядах. А ў нас захавалася адна ідэалёгія. Мы сёньня кажам, што Фронт, які захаваў сваё адзінства, прычым падтрыманася рэгіёнамі, што немалаважна, пойдзе на аб’яднаньне з усімі дэмакратычнымі сіламі – і АГП, і БСДП(НГ), і БСДГ – з усімі сіламі, якія супрацьстаяць Лукашэнку, ягонаю зграю. Я лічу, што вось гэтая частка адкалоўшыхся людзей, у сувязі з тым, што яны адраджэньцы, што яны нацыянальна сьведомыя людзі, — раней ці пазьней вернуцца ў Фронт, бо гэта Фронт, які сёньня абраў у кіраўніцтва людзей, якія маюць новыя думкі, бо за гэтымі людзьмі будучыня. Яны будуць працаваць больш прагматычна і будуць змагацца не віртуальна, а рэальна, як гэта было 17 кастрычніка. Наша сіла ў аб’яднаньні. Нягледзячы на палітычныя разыходжаньні мы маем адну мэту – убраць Лукашэнку. І менавіта ў гэтым накірунку я бачу сёньня працу Фронту – як партыі, так і руху. А віртуальная дзейнасьць – яна нікому не патрэбная, а людзі, якія адыйшлі ў групу Пазыняка гэта разумеюць, і яны накіраваныя на барацьбу з рэжымам. І калі яны пабачаць, што той бок нічога канкрэтнага ня робіць, яны ў любым выпадку прыйдуць да нас, тым больш, што акцыя 17 кастрычніка паказала, што было шмат людзей, якія прысутнічалі на зьездзе КХП.

На мой погляд, кіраваць палітычнай арганізацыяй павінны чалавек, які жыве ў дзяржаве, які ведае ўсе справы знутры, а не карыстаецца там званкамі, факсамі, газэтамі, таму што ніхто так не адсочыць сытуацыю, як чалавек, які жыве ў сваёй дзяржаве. Чаму я кажу «адкол»? Бо адыйшла частка людзей з той жа ідэалёгіяй, але адыйшла на нейкі час ад агульнай часткі Фронту. На другой частцы зьезду БНФ “Адраджэньне” прысутнічалі тыя ж людзі, якія прысутнічалі на зьездзе КХП. Яны вярнуліся зноў у Фронт, у Партыю БНФ, бралі ўдзел на зьездзе 30-31 кастрычніка і галасавалі за Вячор-

Вынікі  
VI зьезду БНФ  
“Адраджэньне”  
на просьбу  
рэдакцыі  
“Навіны БНФ”  
камэнтуе дэпутат  
Вярхоўнага  
Савета  
XII скліканьня  
Барыс Гюнтэр.



ку. Час вырашыць – хто мае рацыю.

Сёньня выкарыстоўваць трэба любы крок, які вядзе наперад. Я пайду з чортам, з д’яблам на кампраміс, часовае пагадненьне, абы ўбраць фігуру, якая перашкаджае разьвіцьцю эканомікі, дзяржавы; а потым разьбярэмся – на парламэнцкіх выбарах, магчыма, на прэзідэнцкіх – хто чаго каштуе.

*Кар.: — Як вы ацэньваеце акцыю 17 кастрычніка?*

Гюнтэр: — Акцыя 17 кастрычніка зьявілася абагульняючай, у ёй бралі ўдзел прадстаўнікі ўсяго палітычнага спектру нашага грамадства акрамя камуністаў, Гайдукевіча і партыі ўлады. Таму гэтае аб’яднаньне дэмакратычных сілаў прывяло да гэтага выніку нягледзячы на тое, што шэсьце было забароненае. Інфармацыя адпрацавала нават бяз гэтага. Уціск на людзей, застрашваньне спрацавала наадварот – людзі выйшлі і паказалі што ў іх няма страху, што мы можам супрацьстаяць уладам, што мы ня хочам жыць у гэтым грамадстве, якое нам прапанаваў пан Лукашэнка.

*Кар.: — Мікола Статкевіч на першай прэс-канфэрэнцыі пасля вызваленьня зь СІЗО сказаў, што сэнс акцыі 17 кастрычніка быў паказаць, што апазыцыя мае сілу і, акрамя перамоваў, яшчэ існуе варыянт супраціву.*

Гюнтэр: — Гэта самае галоўнае! Рэч у тым, што мы як прагматыкі думаем (спадзяюся, што і Вінцук Вячорка думае так, і Алесь Бяляцкі), што выніку ад перамоваў ня будзе. Таму тая акцыя супрацьстаяньня народу ўладзе, яна немалаважная, і яна працуе больш, чым гэты перамоўны працэс. На

мой погляд, нельга лезьці ў перамовы з чалавекам, які ўзурпаваў уладу. Хаця ў прапанаваную замежнікамі гульню таксама трэба пагуляць – каб паказаць мурло ўлады, што не ідзе ні на якія кампрамісы. Тады мы маем абсалютнае права змагацца з гэтай уладай усімі законнымі сродкамі – і шэсьцямі, і супрацьстаяньнем.

Сёньня, дзякуючы таму, што мы заўсёды адыходзілі ўбок, не супрацьстаялі фізічна, духоўна – мы пасадзілі сабе на шыю гэтага чалавека і ягоную зграю. Калі вярнуцца да падзеяў 1996 г., да немагчымасьці Вячоркава Савету XIII скліканьня супрацьстаяць Лукашэнку, няздольнасьць дэпутатаў прыцягнуць на свай бок грамадства прывяла да разгону парламэнту, ўзмацненьня дыктатуры... Тады ў парламэнту не хапіла рашучасьці, мужнасьці, каб дазволіць людзям стаць на абарону іх годнасьці, іх існаваньня як парламэнту! Я ведаю дакладна, што Лукашэнка не пайшоў бы на паўтарэньне таго, што было ў Вільні ў свой час. У 1996 г. грамадства абараняла не Шарэцкага, і не Карпенку зь Лябедзькам, а бараніла дзяржаву, незалежнасьць, мову, культуру.

*Кар.: — Ці можна зрабіць такую выснову, што, як у свой час паўстанцы ў Літве і Польшчы, як расейскія дэкабрысты, беларускія парламэнтары ў 1996 г. былі “далека ад народа” і зараз нашая апазыцыя мусіць выйсьці разам з народам?*

Гюнтэр: — Канешне! Бяз гэтага дыктатура не зьнікае, для гэтага трэба фармаваць грамадзянскую супольнасьць і салідарнасьць, на што і была накіраваная акцыя 17 кастрычніка. “Марш свабоды” паказаў абываталю, якія выглядалі ў вокны, што стра-

ху няма. Таму я думаю, што наступная акцыя будзе мацнейшай за кошт тых людзей, што яе бачылі, што пра яе чыталі... Большая частка выйдзе з народаў, каб выказаць свой пратэст.

Апазыцыя сёння згодная перамаўляцца, шукаць кампраміс, але кампраміс толькі адзіны – выпуск усіх палітзняволеных, выбары, прызнаньне Канстытуцыі 1994 г.

*Кар.: — У такім разе, калі ўжо вельмі размову пра перамоўны, то гэта могуць быць толькі перамоўны аб тым, як можа адбывацца капітуляцыя рэжыму?*

Гюнтэр: — Так, сёння адзінае пытаньне можа стаяць – як Лукашэнка аддасць уладу. Але тут трэба зразумець адно: Лукашэнка не адзін. Вакол яго ўтварылася групоўка, якая ведае дакладна, што пры любым адыходзе ад улады яны будуць несць крымінальную адказнасць. Гэты страх трымае іх пры ўладзе да апошняга. Але час цяпер такі, што існаваньне такога рэжыму ў цэнтры Эўропы ня доўгатэрміновы. Больш за тое, Лукашэнка страшны і для міжнароднай супольнасьці. Чаму? Вернемся да Гітлера, якога ён вельмі паважае. У сувязі з тым, што эканамічнае становішча вельмі дрэннае, сёння папярэць яго можна альбо ідучы на рынковую рэформу, альбо распачаўшы вайну. Гэта парадаксальная думка? Але выходзячы з таго, што Лукашэнка актыўна падтрымліваецца расейскімі мілітарэцкімі коламі, ён можа быць выкарыстаны як каталізатар нейкай вайсковай свары – ці за

Вільню, ці за Беласток... Для рэжыму, каб у гэтую ж хвіліну выправіць эканамічнае становішча, магчымае выкарыстаньне гэтага варыянту. Так і Гітлер на нейкі час з дапамогай вайны стабілізаваў эканамічнае становішча ў Германіі. На шчасьце, сёння сьвет зьмяніўся і, спадзяюся, паўтарэньня гітлераўскага рэцэпту не дазволіць міжнародная супольнасьць. Праўда, у Расеі вельмі папулярныя імперыялістычныя настроі, але мы мусім жыць побач з Расеяй, і нам патрэбны моцны нацыянальна сьвядомы дзяржаўны кулак.

*Кар.: — Якая роля мусіць быць Народнага Фронту?*

Гюнтэр: — Народны Фронт якраз і зьяўляецца, у адрозьненьне ад усіх іншых партый, тым носьбітам нацыянальнай ідэі, культуры, Адраджэньня, павагі да сваёй Радзімы, патрыятызму ў шырокім сэнсе гэтага слова. Чысьціна гэтай ідэі сёння самая вострая – менавіта ў Фронце. Таму ён і ёсьць самым вялікім па памерах, нягледзячы на тое, што ёсьць таксама АГП, БСДГ... Гэта, я лічу, квінтэсэнцыя, эліта, якая ёсьць носьбітам адраджэнскіх ідэяў. Цяпер зноў няма такога нэгатыву да Фронту, як гэта было пры Кебічы.

*Кар.: — Што мусіць зьмяніцца ў Фронце?*

Гюнтэр: — Так, Фронт стагнаваў да гэтага зьезду, пераўтвараўся ў маргінальную арганізацыю, зацyklенную на саму сябе. Сёння з прыходам новага маладога кіраўніцтва ён наадварот будзе пашыраць свае

шэрагі. Прышлі людзі больш гнуткія ў палітыцы, яны на самой справе зразумелі, што за дзяржаву можна змагацца толькі агульнымі намаганьнямі ўсяго грамадства, а не маленькай маргінальнай групы. Яшчэ тры гады таму я казаў, што нарыў ёсьць, ён мусіць высьпець і прарвацца. Вось ён прарваўся. На жаль, у нязручны час, бо сёння становішча вельмі складанае, але, дзякуй Богу, ён не працягвае гніць. Сёння цікава! Сёння ў Фронт вярнуліся тэя людзі, якія адыйшлі на IV зьездзе, калі першы так званы раскол пачынаўся. У Фронт вярнуўся той жа Івашкевіч, а я вельмі паважаю Віктара як прагматыка і працаздольнага чалавека. Я памятаю, як ён быў адказным сакратаром Управы і аб'ездзіў у 1988, 1989, 1990 г. нашу дзяржаву і ствараў усю тую супольнасьць, якая потым увайшла ў Фронт. Таму сёння прыйшлі працаздольныя людзі, а не дэмагогі.

*Кар.: — Як Вы можаце патлумачыць, што большасьць правінцыйных структураў без вялікіх ваганьняў засталася на баку Фронту, а сталічныя структуры аказаліся на баку групы Пазьняка?*

Гюнтэр: — У глыбінку не даходзілі выказваньні Пазьняка, яны займаліся канкрэтнай працай на сваім узроўні. Таму яны ня сталі дзяліцца на фракцыі, бо яны бачаць ворага ў асобе мясцовага кіраўніка вэртыкалі, а ў сталіцы больш ведаюць Пазьняка і больш маюць асабістых стасункаў. Але сёння шмат хто вяртаецца.

## Даслоўна

# Спазвешчаньне старшыні БНФ «Адраджэньне» Вінцука Вячоркі на Соўме 14 лістапада 1999 г.

*Падаецца зь невялікім скарачэньнем*

Не падлягае ніякаму сумневу, што так званы перамоўны працэс, падрыхтоўка да якога распачалася зь вясны, разглядаўся рэжымам, як дымавая завеса для таго, каб заняць другую легітымнасьць пасля 21 ліпеня. Той факт, што міжнародныя структуры імкнуцца пасадзіць за лаву перамоўнаў з аднаго боку дэмакратычную апазыцыю, з



другога боку рэжым, падшывраджае, што міжнародная супольнасьць зьбіраецца з гэтым рэжымам лічыцца. З другога боку, міжнародная супольнасьць, перадусім у кантынэнтальных краінах Эўропы (Францыя, Нямеччына), усур'ез не разглядала беларускую апазыцыю. Яны не лічылі, што апазыцыя да нечага здольная – як да масавых акцыяў у любым выглядзе (вулічных паходаў, страйкаў), так і да палітычных хадоў. Яны зьвярталі ўвагу на расколатаць апазыцыі й ненадзейнасьць яе юрыдычнай канструкцыі ў выглядзе Вярхоўнага Савету, чый статус агульна прызнаны, але відавочна яго палітычная слабасьць і адзеленасьць ад палітычных партыяў.

Дзеля нашага гонару трэба сказаць, што, па-першае, беларуская дэмакратычная апазыцыя здолела ня толькі зьяднацца, але нават у нейкі момант падпарадкаваць нейкім агульным тэзам такія структуры, як Партыя камуністаў Беларуская альбо Лібэральна-дэмакратычная партыя. Ні ПКБ, ні ЛДП уголас цяпер не прырачаць неабходнасьці змагацца за незалежнасьць Беларусі. І, з другога боку, менавіта кансалідацыйным чынам удалося зладзіць сапраўды масавую акцыю 17 кастрычніка.

Гэтая акцыя сталася нечаканасьцю і паваротным момантам у стаўленьні Захаду да Беларусі, да беларускай сытуацыі. Усё адбылося так, як яно адбылося, але кожны з

кампанэнтаў падзей 17 кастрычніка ў міжнародным пляне паспрыяў узнаўленьню становішча вобразу беларускай дэмакратычнай апазыцыі наагул і Беларускага Народнага Фронту ў прыватнасьці.

У сённяшняй сытуацыі, калі супалі, як зрэшты, гэта ўжо не раз бывала, перадвыбарчая істэрыка ў Расеі, чарговая чачэнская кампанія й чарговы інтэграцыйны паход, вельмі да месца аказваецца сустрэча на вышэйшым узроўні, якая адбудзецца на наступным тыдні ў Стамбуле. На стамбульскім саміце, мяркуючы па ўсім, расейска-чачэнская праблема будзе разглядацца ў рамках пытаньня пра Хартыю эўрапейскай бясьпекі ды абноўленай Дамовы 1990 г. пра абмежаваньне звычайных узброеных сіл і ўзбраеньняў у Эўропе (АЗУЭ). Расейска-чачэнская вайна відавочна перахлэстаецца па-за рамкі рэгіянальнага канфлікту, у несьпэцы знаходзіцца стабільнасьць ва ўсім рэгіёне. У прыватнасьці, краіны Закаўказзя беспасярэдне ўжо ўцягнены ў канфліктную праблему, і, можна не сумнявацца, пра Расею будзе гаварыцца шмат і жорстка.

Для нас гэтая сытуацыя спрыяльная, таму што калі Расея апынецца пад жорсткім прэсыгам міжнароднай супольнасьці, якая будзе дамагацца спынення гуманітарнай катастрофы, спынення баявых дзеяньняў супраць мірнага насельніцтва, спынення

*працяг на стар. 4*

# Спавешчаньне старшыні БНФ «Адраджэньне» Вінцука Вячоркі на Соўме 14 лістапада 1999 г.

## пачатак на стар. 3

распальваньня нацыянальнай варажнечы – усё гэта будзе вымагаць ад Расіі канкрэтнай рэакцыі.

Для таго каб спыніць гуманітарную катастрофу, трэба альбо спыніць баявыя дзеянні, альбо плаціць велізарныя грошы на ўладкаваньне ўцякачоў. Гэтых грошаў у Расіі няма. Альбо: калі б яны былі ў нейкіх рэзэрвовых фондах, гэта будзе абазначаць вельмі шмат дадатковых праблемаў для расейскіх палітыкаў, якія спадзяюцца здабываць прыхільнасьць свайго электарату.

Такім чынам, грошаў на падтрымку Лукашэнкаўскага рэжыму становіцца ўсё менш і менш.

Югаслаўская вайна была дастаткова неспрыяльнай у геапалітычным пляне для нашага беларускага інтарэсу, бо Запад тады за нэўтралітэт Расіі гатовы быў заплюшчыць вочы на яе памкнёны зжэрці Беларусь.

Тут паўстала дыямэтральна процілеглая сытуацыя. Цяпер ужо Расіі трэба шукаць магчымасьці адмовіцца ад нейкіх прэтэнзіяў, каб толькі ад яе адсталі за Чачню. І ў гэтым сэнсе ў нас становіцца карыснае зь міжнароднага гледзішча, якім яно ўжо даўно не было.

Вельмі паказальна тое, як расейскія палітычныя сілы рэагуюць на беларускую праблематыку. Гэта зьвязана беспасярэдне з расейскімі выбарамі. Можна не сумнявацца, што карта Лукашэнкі будзе разыгравацца ўсімі дзеячамі цяперашняга расейскага палітычнага кола. Цалкам можа быць, што Пуцін, рэйтынг якога імкліва расьце, выкарыстае інтэграцыйную праблематыку, спалучыўшы яе нейкім чынам з антылукашэнкаўскай рыторыкай — інтэграцыя, далучэньне Беларусі, але без Лукашэнкі.

Сёньня Лукашэнка пачынае перашкаджаць многім расейскім палітыкам, якія спадзяюцца выйграваць спачатку парлямэнцкія, потым прэзыдэнцкія выбары. І калі зважаць на тое, што Злучаныя Штаты займаюць найбольш пасьлядоўную пазыцыю ў дачыненні й да Лукашэнкі, і да праблемы незалежнасьці Беларусі, то на гэтым вузкім полі, ці дакладней – на гэтай вузкай дарозе, куды Лукашэнка ўжо загнаны, — у яго, напярэдажы кажучы, амаль ужо не застаецца выбару. Ён не атрымае рэальнае фінансаваньне падтрымкі з Расіі ў тых аб'ёмах, на якія ён спадзяваўся. З другога боку, ён не атрымае рэальнай падпоркі ад Захаду.

У Стамбуле, я спадзяюся, прагнозы гэтыя спраўдзяцца: яму ня ўдасца зрабіць рэальнага дыпламатычнага прарыву. І сытуацыя, у якой сам Лукашэнкаўскі клян будзе разадранынутранымі супярэчнасьцямі, праявіцца ва ўсёй сваёй красе на працягу зімы і вясны наступнага году. Праявіцца яна таму, што рэжыму ня будзе эканамічнага выйсьця дзеля свайго ўратаваньня. Унутраных рэзэрваў у Беларусі ўжо няма. Два іншыя каналы – і Запад, і Ўсход – аказваюцца перакрытымі.

Апошнія нашы кантакты з калегамі – прадстаўнікамі заходняй і амэрыканскай дыпляматыі, сярод іх чыноўнік такога высокага рангу, як сакратар Дзярждэпартамэнту ЗША па правах чалавека, сацыяльных пытанняў і працы Гаральд Коў, які быў у Менску – паказваюць, што амэрыканцы безумоўна настроены на тое, каб здзяйсняць на Лукашэнку ўціск і не дапусьціць, каб перамовы сталі ў любой форме яго магчымай легітымізацыяй.

Я спадзяюся, што прынамсі атлянтычныя краіны — Злучаныя Штаты і Вялікабрытанія, як гэта заўсёды было, разумеюць – перамоваў няма, ідзе толькі паказуха. Тая дамова пра доступ да эфіру, пра якую вы читалі ў незалежнай прэсе, не была надрукаваная ў дзяржаўнай прэсе, хоць гэта было адным з патрабаваньняў апазыцыйнай дэпутаты на перамовах.

Больш за тое, паводле неафіцыйных зьвестак, тое, што група Сазонава, якому Лукашэнка даручыў вярнуць перамовы, падпісала пагадненьне аб доступе да эфіру, гэтае пагадненьне было аспрэчанае і дэзавуяванае Міхаілам Мясьніковічам.

Відавочна, Лукашэнка вырашыў, што, паабяцаўшы кагосьці выпусьціць з даўніх сядзельцаў і выпусьціўшы зь вязьніцы сядзельцаў сьвежых (удзельнікаў 17 кастрычніка), а таксама пагадзіўшыся на тое, каб сазонаўская група падпісала пагадненьне аб доступе, — ён выканаў абяцаньне, яго пусьцілі ў Стамбул, і ўсьлед за гэтым ён можа нічога не рабіць, можа спыніцца.

Ён ня выпусьціць нікога са сьпісу: Чыгір, Кудзінаў, Клімаў, Лявонаў... Старавойтаў выпушчаны, таму што адсядзеў, небарака... Відавочна, рэальнага доступу да СМІ ня будзе, гатовы пасыпаць галаву попелам, калі ўсё ж гэта адбудзецца да Стамбулу... Статкевіча ў той жа Стамбул не пушчаюць – тым прасьцей сытуацыя будзе на саміце: адценьняў шэрага няма, сытуацыя па-ранейшаму чорна-белая.

Тое, чаго я ўсур'ёз баяўся, відавочна, не адбудзецца. У Стамбуле, калі ўдзельнікі разнамаснай беларускай дэлегацыі ў далечыні ад дому, ад прэсыгу сваіх калег, незалежнай прэсы, будучы ўдзячнымі за тое, што АБСЭ аплаціла ім квіткі й гатэлі ў Стамбуле – хтосьці зь іх можа паквапіцца за тое, каб сесьці за нейкі стол і пачаць там нейкую перадрозмову з прадстаўнікамі рэжыму.

Я спадзяюся, што гэтага цяпер ня можа здарыцца ў прынцыпе, таму што ня толькі рэальныя крокі, а нават жэсты не былі здзейсьнены рэжымам, хоць яму гэта нічога не каштавала.

Сьмею прагназаваць, што пасля Стамбулу Лукашэнка, з аднаго боку, пастарасца адыграцца на тых, хто яму да Стамбулу перашкаджаў жыць, але, з другога боку, ён акажацца ў яшчэ больш жахлівай эканамічнай сытуацыі. Як нам скарыстаць бліжэйшы сэзон – пра гэта будуць гаварыць мае калегі.

*Пытаньні: — Гэта азначае, што ні пры якіх умовах вы ня будзеце там сустрэкацца з Сазонавым?*

Вячорка: — Я дапускаю, што можама апынуцца за нейкім кактэйлем побач, але гэта ні пра што ня сьведчыць. Пытаньне прыняццовае пра стол для мяне не стаіць. Паколькі нявыканана ніводная з перадумоў нават часткова, ня толькі я, але й Гайдукевіч, Калякін і ўсе астатнія ня могуць сесьці за стол перамоваў.

*Пытаньне: — А хто яшчэ будзе ў Стамбуле?*

Вячорка: — Там будзе так званая васьмёрка, якая вырасла ў дзявятку: гэта значыць Калякін, Гайдукевіч, Багданкевіч, Статкевіч не пусьцілі, Палевікова, Бухвостаў, я, Беленькі й Шушкевіч; акрамя таго будзе дэлегацыя ад няўрадавых арганізацыяў, якая не ўваходзіць у лік перамоўнікаў – спадары Кобаса, Мілінкевіч, Процька й Жданко ад БАЖу, і будзе дэлегацыя ад Вяхоўнага Савету, якую запрашае не АБСЭ, а запрашаюць Злучаныя Штаты, у якой, я гэта ведаю, будзе Лябедзька, а хто яшчэ – я ня ведаю.

Інфармацыя да ведама. Паводле вашага даручэньня, дадзенага на зьездзе, я ад свайго імя аформіў з улікам усіх тых тэзаў, якія былі, і англамоўны пераклад разаслаў па краінах Эўропы і ў Злучаныя Штаты, зварот, у якім мы дамагася пастаноўкі ў парадак дня стамбульскай сустрэчы пытаньня пра пагрозу незалежнасьці Беларусі, і ў гэтай заяве ёсьць словы аб падтрымцы нашай звароту Шарэцкага да краін – гарантаў нашай незалежнасьці: Злучаных Штатаў, Вялікабрытаніі, Расейскай Фэдэрацыі – у зьвязку з пагрозай нашай незалежнасьці.

Другое. Мы вырашылі ўзнавіць, і выносім гэта на вашае абмеркаваньне, паўнаўтрасна ўдзел Беларускага Народнага Фронту ў Каардынацыйнай радзе дэмакратычных сілаў, якая была створаная на II Кангрэсе. Я прыйшоў на гэтае паседжаньне з праектам заявы, які, у прынцыпе, паўтарае тэзы фронтовай заявы. Праект быў аднагалосна ўхвалены (гл. стар. 8, — «Навіны БНФ»). Я лічу – сытуацыя нармальна, нашыя ініцыятывы сустрэкаюцца прыхільна, незалежнасьці пануе татальна. Відаць, нам трэба нармальна ўзнавіць гэтае сяброўства ў Каардынацыйнай радзе.

Гэта толькі пашырае нашыя магчымасьці – унутрыпалітычныя і знешнепалітычныя. Цяпер я маю маральнае права з гэтым зваротам, перакладзеным на ангельскую мову, я ж быў аўтарам праекту, схаць у Стамбул, яго там раздаваць. Гэта аўтарытэту Фронту толькі паспрыяе.

## Зьбігнеў Бжэзінскі:

## Расея хоча сьцерці Чачню зь твару зямлі

Спецслужбы Цэнтральнай Эўропы паведамілі пра некатарыя гібельныя дэталі расейскага пляну зьнішчэньня Чачні. Згодна з атрыманай інфармацыяй, мэты, якія ставіць перад сабой Крэмль, прадугледжваюць наступныя крокі:

1. *Пры дапамозе масавых бамбардовак выгнаць з рэгіёну ўсіх жыхароў, якія ня ўдзельнічаюць ва ўзброеных сутычках. Гэтая стратэгія ў цяперашні час амаль цалкам рэалізаваная.*
2. *Паступовае вайсковае акружэньне сілаў чачэнскага супраціву ў гарадзкіх і прыгарадных абласьцях, у якіх чачэнцы спадзяюцца паўторна выкарыстаць сваю раней пасьпяховаю тактыку й нанесць цяжкую паразу расейцам.*
3. *У супрацьлегласьць мінулай вайне расейцы не зьбіраюцца гэтым разам браць удзел у цяжкіх вулічных баях супраць чачэнцаў, што акапаліся і падрыхтаваліся да супраціву. Іх плян заключаецца, наадварот, ва ўжываньні супраць чачэнцаў новых відаў зброі. Сюды ўлучаюцца боегалюкі новага кшталту, хімічную зброю, мажліва, атрутныя газы. Яны тым самым імкнуцца ў літаральным сэнсе сьцерці зь твару зямлі чачэнскіх басвікоў, якія пад расейскім ціскам сканцэнтраваліся ў цесных гарадзкіх руінах. Расейскім вайскоўцам, відаць, раздадзеныя процігазы.*

У іншыя ўзбраеньні новага кшталту ўлучаюцца, па паведамленьнях, так званыя гаруча-паветраныя выбуховыя рэчывы (fuel-air explosives) кшталту напалму, што пакрываюць мясцовасьць у раёне цэлі шчыльным покрывам гаручага рэчыва, якое ўтварае пры выбуху сьмяротны вакуўм. Такім чынам, могуць быць зьнішчаныя чачэнцы, якія нават схаваліся глыбока пад зямлёй.

Гэтая стратэгія – падрыхтоўка да новага генацыду, на якую абьява глядзіць увесь сьвет. Дагэтуль міжнародная рэакцыя была досыць стрыманай, нягледзячы на тое, што пасьпех расейцаў будзе мець вялікія адмоўныя наступствы. Перамога расейцаў узмацніць прывабнасьць самых горшых элемэнтаў расейскай палітычнай эліты. Гэта будзе азначаць паразу расейскай палітыкі.

Апроч таго, канфлікт, калі яго хутка не спыніць, верагодна дэстабілізуе і паўднёвакаўкаскі рэгіён. Паўночны Каўказ ужо зараз – суцэльны хаос. Хваля ўцэкачоў і зьвязаная

з гэтым нестабільнасьць закрануць, верагодна, і Грузію. Вайсковы пасьпех у Чачні хутчэй за ўсё падштурхне маскоўскіх прыхільнікаў жорсткай палітыкі да таго, каб вымусяць да паслухмянасьці ці ўдаліць Шэварнадзэ і тым самым падначаліць сабе Грузію. У Тбілісі, дзе я толькі што знаходзіўся зь візітам, баяцца менавіта гэтага.

Да таго ж, гэта будзе супярэчыць інтарэсам амэрыканскай палітыкі на Паўднёвым Каўказе і ў Цэнтральнай Азіі. Падначаленая Грузія будзе азначаць, што Расея атрымае беспасярэдні доступ да Арменіі, якая ўжо даўно залежыць ад Масквы. Гэтым самым Азэрбайджан і Цэнтральная Азія будуць адрэзаны ад Захаду, і Масква здолее захапіць кантроль над нафтаправадам Баку-Супса. Нэгаўныя наступствы для незалежнасьці Азэрбайджану і Цэнтральнай Азіі навідавоку.

Пасьля Косава і Ёсходняга Тымору нельга не задаць пытаньне, чаму Запад, і ў асаблівасьці ўрад Клінтана, паводзіць сябе так абьява-пасьўна. Можна, Западу неспрыемна, што менавіта поўная няздольнасьць Расеі даць абяцаную гаспадарчую дапамогу пасьля мінулай вайны прывяла да бязладзьдзя ў Чачні і робіць экстрэмізм у рэгіёне такім прывабным для чачэнцаў. Памяркоўныя чачэнцы былі змушаны прыняць бок экстрэмістаў, таму што ў іх не было іншага выйсся, асабліва пасьля таго, як Крэмль адвергнуў магчымасьць перамоваў зь імі.

Адсутнасьць рэакцыі Захаду, мажліва, зьвязаная зь недастатковым веданьнем гістарычных каранёў канфлікту. Чачэнцы супраціўляліся расейскаму ўладараньню больш за 120 год. Яны не зьяўляюцца ні расейцамі, ні праваслаўнымі. Апроч таго, яны ахвяры ў гэтым канфлікце. Цяперашнія пакуты чачэнскага народу нагадваюць 1944 год, калі Сталін вырашыў зьнішчыць увесь гэты народ шляхам дэпартацыі ў Цэнтральную Азію. Такім чынам, што можна ці трэба зрабіць? Найперш Злучаныя Штаты не павінны давяраць стратэгічнаму лёзунгу: «Мы ўсе саюзьнікі супроць Бэн Ладэна», які нагадвае мінулы расейскі хітрык, нібыта Ельцын, як і Лінкальн, ратуе фэдэрацыю, што было ўспрыняты ўрадам Клінтана безь прычэпаў. Размова ідзе не пра геапалітычную ці маральную праблему тэрарызму. Уласна кажучы, ён адыгрывае тут толькі маргінальную ролю, але расейцы спадзяваліся, што хітрык з Бэн Ладэнам будзе такім самым дзейным адказам на амэрыканскія прычэпаны, якім сваім часам быў аргумэнт, што адзіства Расеі мусіць быць захаванае.

Далей, трэба адкрыта заявіць Расеі, што яе палітыка прыносіць урон стабільнасьці рэгіёну й што яна несумяшчальная з інтарэсамі Злучаных Штатаў і Эўропы. Усялякую далейшую фінансавую дапамогу варта замарозіць. Запад павінен адкрыта й выразна заявіць пра маральныя зьмены ў паводзінах Расеі. Расейскія дэмакраты, што пратэстуюць супраць вайны, у цяперашні час апынуліся ў ізаляцыі, а іх аргумэнт: вайна прыносіць шкоду доўга-тэрміновым інтарэсам Расеі, — падрываецца відавочнай абьявавацься Захаду.

Апроч таго, Вашынгтону варта прапанаваць сумесную ініцыятыву Злучаных Штатаў, Эўрапейскага Зьвязу й Расеі па стварэньні рэгіянальнай эканамічнай праграмы для Паўночнага Каўказу з мэтай аслабленьня сацыя-эканамічных фактараў гвалту і канфліктаў. Такая ініцыятыва магла б адсунуць убок праблему сувэрэнітэту й засяродзіць увагу на пільнай неабходнасьці – забясьпечыць народам Каўказу адпаведны ўзровень эканамічнага росту. ААН і іншыя міжнародныя арганізацыі маглі б стварыць для гэтага неабходныя рамковыя ўмовы. А хваляваньні Расеі з нагоды яе статусу можна было б супакоіць тым, што ёй будзе прапанавана ўдзельнічаць ва ўсіх ініцыятывах. Тры дзяржавы Паўднёвага Каўказу маглі б таксама прыняць у іх удзел. Увогуле ж, размова ідзе пра тое, каб прапанаваць іншае рашэньне гэтага канфлікту, які ўзрастае і стаў гібельным для рэгіёну.

Нарэшце, і ААН варта гуляць пэўную ролю. Хаця ў Чачні справы ідуць яшчэ горай за косаўскія, але Расея – гэта ня Сэрбія. Таму вайсковая апэрацыя, кшталту апэрацыі НАТО, тут немажлівая. Чачню лепш параўнаць з Усходнім Тыморам. У гэтым разе моцны міжнародны ціск, які адбываўся пакуль без вайскавай пагрозы, пераканаў Інданэзію, што мірнае ўрэгуляваньне — і ў яе нацыянальных інтарэсах.

У канцы наступнага тыдня ў Стамбуле адбудзецца сустрэча кіраўнікоў дзяржаваў – чальцоў АБСЭ. Гэта добрае месца для таго, каб міжнародная супольнасьць выказала сваё абурэньне й зрабіла неабходныя крокі для задзейнічваньня ААН дзеля спынення заключнай фазы расейскага генацыду ў Чачні.

*Друкуецца паводле Frankfurter Allgemeine Zeitung 10.11.1999. №262.*

## Вайна

## Гуманітарная катастрофа

Расея нарошчвае сваю вайсковую групоўку ў Чачні дзеля штурму яе сталіцы Грознага. Тым часам у сьвесе павялічваецца занепакоенасьць за лёс соцен тысячаў чачэнскіх бежанцаў. Паводле брытанскага Бі-Бі-Сі, умовы ў табарах бежанцаў усё больш пагражаюць здароўю людзей. Медыцынскі пэрсанал сьцьвярджае, што 80% кантынгенту церпіць ад аняміі з-за дрэннага харчаваньня, шмат хварэюць на рэспіраторныя захворваньні пры недахопе медычнай дапамогі. Французская гуманітарная арганізацыя Medecins du Monde скардзіцца, што расейскія афіцыйныя асобы перашкаджаюць дастаўцы ў табары бежанцаў 6 тон тэрміновай гуманітарнай дапамогі.

Прэ-сакратар прадстаўніцтва ў Маскве су-

седняй з Чачнёй Інгушэці падцьвердзіў у размове з карэспандэнтам «Нямецкай хвалі», што Прэзідэнт Інгушэці Руслан Аўшэў занепакоены пагрозай голада ў ягонай рэспубліцы, дзе знаходзіцца шмат чачэнскіх бежанцаў. Ён паведаміў, што запасаў хлеба засталася ня больш чым на 2 сутак, а абяцаная фэдэральным цэнтрам харчовая дапамога ў Інгушэцію так і не паступае.

Паводле паведамленьняў чачэнскага боку, працягваюцца бамбаваньні расейскай авіяцыяй вёсак Гелдыген і Цацан-Юрт, дзе знаходзіцца вялікая колькасьць бежанцаў. Гэта адзін з самых густанаселеных раёнаў Чачні. Кожны раз колькасьць ахвяраў начных авіяналётаў налічваецца дзесяткамі. На гэты час некалькі сот жанчын, дзяцей і пажылых

людзей параненыя, але медычную дапамогу ім аказаць практычна немагчыма.

Адпаведна дадзеным Штаба фэдэральных сілаў, за час гэтых ваенных дзеяньняў на тэрыторыі Чачні расейскі бок згубіў 192 чалавек забітымі і 482 - параненымі.

Вядомы палявы камандзір Шаміль Басаеў сьцьвярджае, што «чачэнскія маджахеды яшчэ не ўступалі ў рашучую бойку з расейскімі войскамі». Журналістам у Грозным ён адзначыў, што «дагэтуль не было ніводнай поўнамаштабнай бойкі паміж расейскай арміяй і чачэнскімі фармаваньнямі». Басаеў гэтае тлумачыць тым, што Масква «зрабіла стаўку на інтэнсыўныя бамбаваньні і артабстрэлы, каб пазьбегнуць кантактных боёў з чачэнскімі сіламі».

# Улада і Дзяржава

*У часе публічных выступаў, асабліва ў рэжыёнах, вельмі часта даводзіцца адказваць на пытаньне, якой будзе беларуская ўлада, што належыць чакаць, калі нацыянальна-вызвольныя сілы атрымаюць палітычную перамогу? Выказваюцца традыцыйныя засьцярогі, многія з якіх зусім натуральныя, лагічныя і цалкам слушныя.*

Спынюся на асобных момантах абнаўленьня функцый улады, накірунках базавых трансфармацыяў дзяржаўных інстытутаў.

Ключавымі кампанэнтамі сучаснай палітыкі зьяўляюцца два паняцьці – “дактрына ўлады” і “дзяржаўнае ўпарадкаваньне”. У адпаведнасьці з сучаснай цывілізацыйнай тэорыяй, дзяржава ва ўсёй сукупнасьці яе структур, як галоўны інстытут улады, ствараецца грамадзянамі дзеля агульнай карысьці, вырашэньня задач усёй супольнасьці, забеспячэньня базавых правоў і свабод людзей. Істотным і прынцыпова важным у такім падыходзе зьяўляецца тое, што дзяржава ствараецца акурат грамадзянамі, найвышэйшую ўладу фармуе супольнасьць людзей.

Найвышэйшая каштоўнасьць грамадства – *Свабода*. Яна базавы прынцып жыцьця кожнага грамадзяніна, краіны і дзяржавы. Улада і дзяржава ствараюцца менавіта на грунце свабоднага волевыяўленьня грамадзянаў краіны. Усведамленьне свабоды як найгалоўнейшай супольнай каштоўнасьці адбылося ўжо ў XVI ст. Наш філэзаф таго часу А.Валян пісаў: “З усіх рэчаў людскіх – найпакнейшая ёсьць вольнасьць. Няволя ж – горшая нават за смерць”.

Беларускі народ спрадвеку вызнаваў і практыкаваў *Дэмакратыю*. Паводле звычайнага права, нашы продкі выбіралі ўладу і ўладароў усёй супольнасьцю, а найбольш адказныя паставы прымалі старэйшыны – аўтарытэтныя асобы, а пачынаючы з XV ст. – Сойм, паслы на які выбіраліся ад зямель і павеатаў. У XVI ст. дэмакратычная працэдура выбару найвышэйшай улады была замацавана прававымі актамі – Статутам 1529 г. – нашай першай Канстытуцыяй. Гэтая канцэпцыя сутнасьці ўлады ўвесь час удасканалвалася. На працягу XVI – XX стст. ва ўсёй Эўропе сфармавалася якасна ўдасканаленая тэорыя ўлады, у аснову якой пакладзена акурат ідэя дэмакратыі. Вызначальная рыса гэтай тэорыі палягае ў базавым прынцыпе – улада належыць народу. Народ – ёсьць вышэйшы носьбіт улады ў краіне. Ягоная воля, выказаная ў форме свабоднага волевыяўленьня – найвышэйшы закон. Такое разуменьне сутнасьці ўлады мае шэраг перавагаў перад “тэакратычнай” традыцыяй, бо вылучае на першае месца асобу, дае кожнаму чалавеку права быць творцам свайго лёсу, разьнявольвае яго духоўныя магчымасьці і патэнцыял, раскрывае талент і адпрыродныя здольнасьці. Якраз ад практычнага ўвасабленьня ідэі дэмакратызму ўлады ў многім залежыць посьпех краіны, народу, дабрабыт канкрэт-

нага грамадзяніна. Да таго ж, традыцыям беларусаў найбольш адпавядае тэорыя ўлады, паводле якой менавіта народ, грамадзяне краіны, на аснове дэмакратычнага прынцыпу большасьці фармуюць, выбіраюць ўладу. Менавіта таму мы спавядаем дэмакратычную канцэпцыю сутнасьці ўлады.

Неабходна ўсведамляць наступную вельмі важную акалічнасьць: на працягу стагодзьдзяў і тысячагодзьдзяў шмат людзей лічылі зусім наадварот. Так, у многіх краінах сьвету, у тым ліку і Міжземнаморскай цывілізацыі, пануючай была дактрына “ўлады ад Бога”, або інакш – тэакратычная тэорыя. Яе сутнасьць у тым, што законнай лічылася ўлада, якая “абраная” Богам. Пасутнасьці гэта была апалёгія той ўлады, якая панавала адвекі. Найбольш яркім яе практычным ўвасабленьнем зьяўляліся спадчыныя манархіі. Рэшткі гэтай тэорыі і практыкі захаваліся да нашага часу ў выглядзе сучасных “дэкаратыўных” манархій Ангельшчыны, Гішпаніі ды інш. Варта ўлічваць, што й сёньня мільёны людзей на зямлі, асабліва ў краінах Азіі, Афрыкі і Лацінскай Амэрыкі, па-ранейшаму лічаць, што “кожная ўлада ад Бога”. Гэтую састарэлую, рэліктавую дактрыну вызнае і Руская Праваслаўная Царква, абвешчаючы яе вуснамі ієрархаў і вернікаў. Шмат людзей у нашай краіне, пераважна малаадукаваных, таксама, на жаль, ўспрымаюць яе як аксыёму. Менавіта тут карані, галоўныя тэарэтычныя перадумовы сучасных дыктатарскіх рэжымаў, дзейнасьці тыранаў і дыктатараў, якія ставяць сябе над усімі людзьмі, лічаць сябе “жыхарамі неба”.

Прынцыповае значэньне для нас мае разуменьне ўлады, перадусім, як улады *Права* – панаваньня ў грамадстве і краіне пісаных законаў. Гэтакі падыход адпавядае шматвякавой традыцыі беларускага народу, бо, пачынаючы з XII ст. нашы продкі пачалі рэгуляваць і рэгламэнтаваць рознароўневыя дачыненні (міжнародныя, маёмасныя і інш.) менавіта пісанымі законамі – дагаворамі, прывілеямі, паставамі. У XVI ст. гэтая практыка была замацаваная адпаведнымі артыкуламі Статуту 1529 г. і з таго часу існавала на працягу стагодзьдзяў як непарушае правіла. Вялікі гуманіст Ф.Скарына ў сваіх “Прадмовах”, “Паслялоўях” і “Сказаньнях” настойліва праводзіў думку пра рэгуляваньне законамі ўсіх сфэраў грамадзкага жыцьця. Асабліва роля, паводле яго слушнага меркаваньня, належала дзяржаўнаму, рыцарскаму, купецкаму, сямейнаму і крымінальнаму праву. “Паспалітыя законы” павінны рэгламэнтаваць дзейнасьць асобных людзей і станаў, гарантаваць іхныя свабоды і стрымліваць ліхіх людзей страхам пакараньня ад благіх учынкаў: “И вчинены суть права или закон для людеи злых, абы боячися казни, усмирили смелость свою, и моци не имели иным ушкодити; и абы добрыи межи злыми в покои жити могли”. Кожны закон, на думку асветніка, павінен адпавядаць традыцыям народа, быць



справядлівым, грунтоўным, даступным, накіраваным на агульную карысьць: “Абы были права их, или закон, – почтивый, справедливыи, можлии, потребныи, пожиточныи подле прирочения, подлуг обычаев земли, часу и месту пригожии, явныи, не имея в себе закрытости, не к пожитку единого человека, но к посполитому доброму написаныи”. Славуць дзяржаўны дзеяч Л.Сапегі ў вядомай “Прадмове” да трэцяга Статуту, разважаючы пра сутнасьць права, яго прызначэньне, даказваў пільную патрэбу законаў для грамадства, іх незаменную ролю ў жыцьці кожнай асобы: “Права зьяўляецца сапраўдным разважаньнем і мудрым зрокам чалавечага розуму. Ім Пан Бог пажадаў адарыць чалавечую натуру дзеля таго, каб людзі маглі ўнікнуць ліхасьці і трымацца прыстойнага жыцьця”.

“Дыктатура закону” – найбольш жорсткая, але найбольш справядлівая праява ўлады. Яна мінімізуе суб’ектыўны чыннік, дазваляе пазьбегнуць выпадковасьцяў, дае найлепшую магчымасьць захоўваць раўнавагу ў грамадстве. Яна надзейны бар’ер, абарона ад “дыктатуры асобаў”, тыраніі, для якіх характэрна несправядлівасьць, і якія вядуць, што засьведчыла гісторыя, да заняпаду грамадства.

## Дзяржаўнае ўпарадкаваньне

Грамадства, імкнучыся дасягнуць найлепшых вынікаў, мусіць ставіць пытаньне аб найбольш эфэктыўным дзяржаўным упарадкаваньні. Праблема дзяржаўнага ўпарадкаваньня ўключае наступныя галоўныя складовыя: “структура і формы найвышэйшай і мясцовай улады”, “шляхі фармаваньня органаў улады”, “асноўныя функцыі дзяржавы і прыярытэтныя задачы дзяржаўных інстытутаў”.

Прынцыпова важным для нас зьяўляецца структура падзел улады на тры гэ галіны ці разнавіднасці – прадстаўнічую, або заканадаўчую, выканаўчую, судовую, якія супрацоўнічаюць, але маюць юрыдычны статус незалежных. Такі падзел – вынік тысячагадовай эвалюцыі грамадства, рэзультат шматвякавога чалавечага досведу. Падзел улады менавіта на тры ўзасмадапаўняльныя галіны – ёсць аптымальная форма, якая дазваляе ў наш час дасягаць найлепшых вынікаў – асобе, грамадству і краінам. Падзел улады – гэта яшчэ й найлепшы шлях, каб ўнікаць магчымых зложываньяў з боку ўрадоўцаў і чынавенства, змякчаць непазьбежныя супярэчнасці і канфлікты паміж урадоўцамі і грамадзянамі, наладжваць партнёрства дзеля агульнай карысці. Менавіта таму прынцып падзелу ўлады на прадстаўнічую, выканаўчую, судовую, якія стрымліваюць і ўраўнаважваюць адн адну, як найвялікшае дасягненне цывілізацыйнага развіцця, мусіць напоўніцу рэалізоўвацца ў нашай краіне.

Канкрэтныя формы функцыянавання кожнай з трох галінаў улады, іх тыпы ў залежнасці ад спецыфічных функцый таксама маюць надзвычай істотнае значэнне.

Па-першае, усе тры галіны ўлады, каб забяспечваць максымальна поўна запатрабаванні ўсіх грамадзян краіны мусяць мець шматроўневую будову – вышэйшую, рэгіянальную і мясцовую.

**Заканадаўчая ўлада.** Аптымальны для Беларусі шлях фармавання прадстаўнічай ўлады – мажарытарна-прапарцыйны прынцып, рэалізацыя якога дазволіць развіць і збалансаваць палітычныя сілы ў краіне, стала ажыццяўляць эфектыўны кантроль над выканаўчымі структурамі. Актыўны ўдзел палітычных партый – дзейсны механізм адбору найлепшых праграм і лідэраў, іх адказнасці перад супольнасцямі.

**Судовая ўлада.** Ключавы і найбольш актуальны момант для нас сёння – стварэнне інстытуту незалежных судоў, выбарнасць судзьдзяў усіх узроўняў, незалежна ад спецыялізацыі. Прыярытэтная задача – дасягненне рэальнай незалежнасці Канстытуцыйнага суду, наяўнасць механізмаў, якія б дазвалялі яму выконваць асноўную функцыю – кантраляваць заканадаўчы працэс, уплываючы на прыняцце законаў і нарматыўных актаў у частцы іх адпаведнасці Канстытуцыі.

**Выканаўчая ўлада.** Колькасныя параметры выканаўчай улады (цэнтральнай і мясцовай) – ураду, мясцовых органаў самакіравання, дзяржаўных інстытутаў, размеркаванне функцый між імі, іх аб'ём і карэляцыі вызначаюцца канкрэтна-гістарычнай сытуацыяй, дыкуюцца жыццёвымі рэаліямі, палітычнымі, эканамічнымі ды сацыяльнымі абставінамі. Пры гэтым мадэлі і схемы, распацавання і ўжываемыя ў іншых краінах, выступаюць як пэўны арыентыр, узор для параўнання і аналізу. Ня мае істотнага значэння колькасць структур і колькасць чыноўнікаў. Праблема палягае ў функцыянальнай згарманізаванасці, адпаведнасці структур, прафэсіяналізме спецыялістаў, збалансаванасці сыстэмаў. Важнейшы зыходны і сама істотны момант – эфектыўнасць усіх элементаў кіравання, што ўключае – апэратыўнасць, мабільнасць, якасць, прафэсіяналізм, наймен-

шыя выдаткі пры развязанні канкрэтных задач і дасягненне выразна акрэсленых мэтаў.

Адмысловае месца ў сыстэме ўлады належыць органам *Юстыцыі, Пракуратуры, Дзяржакантролю*. Органы Юстыцыі забяспечваюць выверанасць і згарманізаванасць заканадаўчых актаў. Пракуратура ажыццяўляе нагляд за дакладным выкананнем законаў дзяржаўнымі і недзяржаўнымі органамі, усімі ўстановамі і арганізацыямі, службовымі асобамі. Дзяржаўны кантроль ажыццяўляе нагляд за фінансавымі, гаспадарчымі, падаткавымі дачыненнямі ў краіне на ўсіх узроўнях.

## Інтэграваныя задачы і функцыі ўлады

У адпаведнасці з сучаснай фундаментальнай прававой дактрынай, да ліку базавых, галоўных *задачаў* улады належыць: забеспячэнне 35 асноўных групаў канстытуцыйных (палітычных і грамадзянскіх) правоў і свабод грамадзянаў краіны, сярод якіх – права на жыццё і на яго годны ўзровень, свабоду сумлення, поглядаў і перакананняў, развіццё здольнасцяў і талентаў кожнай асобы ды інш. Улічваючы спецыфіку сучаснага этапу гістарычнага развіцця Беларусі апраўдана асобна фармуляваць яшчэ пяць найгалоўнейшых прыярытэтаў улады:

- *Фізічнае здараўленне нацыі. Мінімізаваць уздзеянне Чарнобыльскай катастрофы. Стварэнне прыймальнага экалагічнага асяроддзя.*
- *Устойлівае эканамічнае развіццё. Добрабыт. Занятасць. Стабільнасць у краіне.*
- *Паўнаважнае, усебаковае духоўна-культурнае развіццё беларускай нацыі і нацыянальных меншасцяў Рэспублікі Беларусь.*
- *Нацыянальная бяспека. Бяспека асобы, грамадства, краіны, дзяржавы. Абарона унітарнага прынцыпу пабудовы краіны і тэрытарыяльнай цэласнасці. Барацьба са злачыннасцю.*
- *Эфектыўнае міжнароднае супрацоўніцтва з краінамі і народамі сьвету на карысць мірных узасмадачыненьняў, духоўнага і матэрыяльнага ўзасмаўзбагачэння.*

Дзяржава, цэнтральныя, рэгіянальныя і мясцовыя органы ўлады (выканаўчай і прадстаўнічай), накіроўваючы сваю дзейнасць на ўдасканаленне ўсіх сфэраў сацыяльна-вытворчага і культурнага жыцця, на сучасным этапе развіцця краіны і грамадства, мусяць выконваць наступныя апэратыўныя функцыі:

- *ствараць агульныя заканадаўчыя і правыя перадумовы для ўсяго комплексу пераўтварэнняў, правілы паводзінаў для ўсіх удзельнікаў рынку;*
- *валодаць і кіраваць галоўнымі элементамі эканоміка-гаспадарчай інфраструктуры, праводзіць паступовае лібэралізаваўне, гарантаваць свабоду прадпрыемальніцтва;*
- *распрацоўваць і ажыццяўляць ключавыя праграмы, што забяспечваюць развіццё базавых галінаў прамысловасці краіны;*
- *эфектыўна размяркоўваць і пераразмяркоўваць ВВП праз дзяржбюджэт, актыў-*

*на выкарыстоўваць макраэканамічныя інструменты рэгулявання – падаткі, акцызы, тарыфы, пошліны, антыманапольны кантроль над цэнамі;*

- *кіраваць сацыяльнымі працэсамі (рост і дыфэрэнцыяцыя даходаў, сацыяльныя трансфэрты, развіццё нематэрыяльных формаў багацця – навукі, адукацыі, культуры, аховы здароўя).*

Выключнае важнае значэнне мае ўсведамленне ўсімі носьбітамі ўлады базавых каштоўнасцяў. Да ключавых крытэрыяў цывілізацыйнасці, найважнейшых элементаў жыцця грамадства на сучасным гістарычным этапе, паводле нашага ўяўлення, належыць 12 прынцыпаў:

- *Салідарнасць ў сацыяльна-грамадзкіх дачыненнях, змякчэнне супярэчнасцяў паміж багатымі і беднымі;*
  - *Партнёрства прафэсійных канглямератаў;*
  - *Узасмапавага паміж рознымі канфэсіямі і вернікамі;*
  - *Згода, паразуменне і ўзасмакарыснае супрацоўніцтва паміж нацыямі і народамі;*
  - *Дыялёг і здаровая канкурэнцыя партый і грамадзка-палітычных рухаў;*
  - *Рацыянальны, беражлівы падыход пры выкарыстанні прыродных рэсурсаў краіны;*
  - *Дамінаванне экалагічнай складовай пры тэхналагічных новаўвядзеннях і трансфармацыях;*
  - *Перавага набыццю ведаў, адукацыі і ахове здароўя пры размеркаванні нацыянальных багаццяў і дзяржаўнага бюджэту;*
  - *Прыярытэт прыватным формам гаспадарання ва ўсіх галінах вытворчасці і паслуг, як найбольш эфектыўным і стымулюючым развіццё асобы і краіны.*
  - *Улік інтарэсаў іншых краінаў і дзяржаваў у міжнародных дачыненнях;*
  - *Адданасць ідэі дэмакратыі – выбарнасці заканадаўчай, судовай і выканаўчай уладаў;*
  - *Прызнанне каштоўнасці прававога грамадства – панаванне ў краіне ўлады закону, пісанага права, якое рэгулюе і рэгламентуе дачыненні паміж дзяржавамі, народамі, суб'ектамі гаспадарання, грамадзянамі.*
- Абвешчаныя асноўныя мэты і акрэсленыя прынцыпы дасягаюцца праз збалансаваную, эфектыўную нутраную і вонкавую палітыку – дакладна вывераную стратэгію, абгрунтаваную інстытуцыянальную і структурна-функцыянальную архітэктур дзяржавы, глыбокую прававую адрэгуляванасць усіх сфэраў і дачыненняў, забяспечанасць высокапрафэсійнымі кадрамі.

Іван Саверчанка,  
сябра Сойму БНФ



**Аляксей Кавалец,  
адказны сакратар Управы  
Беларускага Народнага  
Фронту "Адраджэньне":**

- Беларус, былы вайсковец, на Беларусі жыў з 1992 г. Да гэтага 22 гады службы па-за межамі Беларусі.

У 1994 г. уступіў у Беларускі Народны Фронт. У 1995 г. я быў абраны кіраўніком рады Кастрычніцкага раёну Менску і да гэтага часу выконваю гэтыя абавязкі.

Прапанова заняць пасаду адказнага сакратара мне паступіла яшчэ да другой сесіі VI зьезду БНФ «Адраджэньне». Мы доўга гэтае пытаньне абмяркоўвалі, я два тыдні думаў і ў рэшце рэшт пагадзіўся. На маю думку, калі ты адчуваш, што табе давяраюць, то трэба адказаць станоўча. Зьбіраецца каманда, і людзі, якія яе ўтвараюць, павінны адзін аднаго добра разумець, ведаць і давяраць. Такім чынам, я быў на Сойме 14 лістапада абраны адказным сакратаром Управы БНФ.

Падпісаньне дамовы пра стварэньне адзінай саюзнай дзяржавы Беларусі і Расеі запланавана на 26 лістапада. Яно мусіць адбыцца апоўдні у Крамлі. Пра гэтае 15 лістапада паведаміў кіраўнік Адміністрацыі прэзідэнта Беларусі Міхаіл Мясьніковіч. Паводле ягоных словаў, дата падпісаньня дакумэнтаў 26 лістапада зьяўляецца канчаткова ўзгодненай. У той жа дзень запланаванае паседжаньне Вышэйшага савета Саюза Беларусі і Расеі.

Дакумэнты

**Зварот Кааргынацыйнай Рады  
Дэмакратычных Сіп Беларусі**

*Да Кіраўнікоў дзяржаваў — удзельнікаў Сустрэчы на найвышэйшым узроўні Арганізацыі бясьпекі і супрацоўніцтва ў Эўропе, Стамбул, лістапад 1999 г.*

Шаноўныя Кіраўнікі дзяржаваў, мы, прадстаўнікі розных палітычных партыяў, грамадзкіх арганізацыяў, прафсаюзаў Рэспублікі Беларусь, якія прадстаўляюць пераважную частку грамадзянскай супольнасьці нашай краіны, лічым захаваньне незалежнасьці Беларусі асноватворным фактарам для адбудовы ў дзяржаве дэмакратычнага ладу.

Гэтак званая саюзная дамова, якую нелегітымны з 21 ліпеня 1999 г. прэзыдэнт Лукашэнка зьбіраецца падпісаць з Расеяй, якраз і скіраваная на інкарпарацыю Беларусі насуперак нормам міжнароднага права. Такая інкарпарацыя разбурыла б архітэктурную агульнаэўрапейскую бясьпекі. У Беларусі знішчаны дэмакратычныя інстытуты ўлады, і наш народ ня мае магчымасьці дэмакратычным чынам вырашаць свой лёс. У той жа час масавыя акцыі пратэсту і зьвесткі незалежных сацыялягаў сьведчаць: абсалютная большыня грамадзян Беларусі выступае за незалежнасьць сваёй краіны.

Мы падтрымліваем Зварот да кіраўнікоў ЗША, Вялікабрытаніі і Расейскай Фэдэрацыі

— краін-гарантаў бясьпекі Беларусі, падпісаны Старшынём легітымнага Вярхоўнага Савету Сямёнам Шарэцкім. Мы лічым, што Расейская Фэдэрацыя, паслядоўна падтрымліваючы нелегітымны і антыдэмакратычны рэжым Лукашэнкі ды ягонымі рукамі зьдзяйсняючы інкарпарацыю Беларусі, парушае Мэмарандум аб гарантыях бясьпекі Беларусі, прыняты на Будапэшцкім саміце АБСЭ ў сьнежні 1994 году.

Мы зьвяртаемся да Вас, шаноўныя Кіраўнікі, з просьбай прыняць захады, каб ухіліць пагрозу бясьпекі на Эўрапейскім кантынэнце, якую нясе магчымае знішчэньне незалежнасьці Беларусі ў выніку дзеяньняў антыдэмакратычнага рэжыму Лукашэнкі і ўладаў Расейскай Фэдэрацыі.

10 лістапада 1999 году  
г. Менск

[прынята на падставе праскту, пададзенага Партыяй БНФ]

Даслоўна

**3 уступнага слова народнага паэта Беларусі Рыгора  
Барадуліна на адкрыцьці Сойму БНФ "Адраджэньне"**

14 лістапада 1999 г.  
г. Менск, сядзіба БНФ

Сябры!

Слова "фронт" перакладаецца як "лоб". Беларусы слова "франтон" пераклалі як "залобак".

Дык васьм лоб павінен быць цэлым, а не перапалавіненым, каб думаць.

Залобак у хаце павінен быць шчыльным, каб вятры не гулялі на гарышчы, каб завіруха не замятала кілбасы ды кумпякі, якія сівраюць там.

Такую філялягічную прэамбулу прывожу на тое, што Беларускі Народны Фронт "Адраджэньне" мусіць быць адзіным. Расьсечаны Фронт, падзелены Фронт ня здатны змагацца. Гэта старая ісьціна: падзяляй і валодай.

Ня трэба тлумачыць, якія сілы падступна і настойліва хочуць разарваць наш Фронт.

Варта адкінуць пыху, забыцца на дробныя крыўды, каб шчыльнымі былі нашыя шыхты. Адзіны Фронт, адзіная Партыя БНФ – васьм што прынясе посьпех у сьвятой барацьбе за волю і незалежнасьць нашае дзяржавы.

Паяднаемся, спадары сябры!

Толькі ў аднасьці наша сіла.

Сьцяг наш разьвінае ўгары

Бел-чырвона-белыя крылы.

Трэба нам свой дом зьберагчы,

Потым будзем займацца рамонтам.

Толькі ў нашых руках ключы.

Дык наперад адзіным Фронтам!

Жыве Беларусь!



**Навіны**  
БЕЛАРУСКАГА НАРОДНАГА ФРОНТУ "АДРАДЖЭНЬНЕ"

№ 13, лістапад 1999 г., накпаг 299 асобнікаў  
Распаўсюджваецца бяссплатна на правах  
унутранай дакумэнтацыі.

У нумары скарыстаная выява Пагоні з тытульнага аркуша Статута Вялікага Княства Літоўскага 1588 г.

Аграс для паставаньня: 220006, Менск, а/с 27, тэл. 284-50-12

E-mail: bpf\_news@politician.com

в.а. рэдактара Віктар Івашкевіч